Leuvense spitsbroeders op de rand van architectuur

Twee jonge architecten, Pieterjan Gijs en Arnout Van Vaerenbergh, vormen buiten hun uren het kunstenaarscollectief Gijs Van Vaerenbergh. Een dubbelinterview over de Leuvense stadsontwikkeling, op de rand van architectuur: 'Het karakter van een stad wordt niet alleen door bakstenen bepaald.' **DOOR JAN JAGERS**

H. JOS. BENOIT

PIETERJAN GIJS EN ARNOUT VAN VAERENBERGH
Kunstenaarscollectief Gijs Van Vaerenbergh.

Drie jaar geleden studeerden Pieterjan Gijs (1983) en Arnout Van Vaerenbergh (1983) samen af als ingenieurs-architecten aan de K.U.Leuven, maar al sinds de kleuterklas leven de geboren en getogen Leuvenaars zij aan zij. Onder het label Gijs Van Vaerenbergh ontwerpen ze in hun vrije tijd sculpturen, veelal tijdelijke constructies waarmee ze de publieke ruimte opfleuren en toeschouwers een 'collectieve ruimtelijke ervaring' willen bezorgen.

Van pleinvrees hebben ze weinig last, maar er moet ook brood op de plank zijn. Terwijl Pieterjan nog bezig is aan zijn stageperiode – hij volgde nog een bijkomende opleiding stedenbouw aan de UCL – werkt Arnout bij Ney & Partners, een Brussels studie- en ontwerpbureau gespecialiseerd in bruggenbouw. Voor dat bureau is hij de projectarchitect van de brug boven het Benedenplein in de Leuvense stationsbuurt, aan de Kop van Kessel-Lo. De brug maakt deel uit van de publieke ruimte achter het station. En van het plan om Kessel-Lo opnieuw met de stad te verbinden.

'De spoorweg is ooit aangelegd aan de rand van de stad, vlak bij de industrie', weet Arnout Van Vaerenbergh. 'Maar in Leuven is hij gaandeweg uitgegroeid tot een fysieke barrière tussen de stad en Kessel-Lo. Die barrière wil men nu doorbreken, zodat de activiteit van op het Martelarenplein doorsijpelt naar de achterkant van het station. Op termijn komt er nog een tweede passerelle, een loopbrug aan het provinciehuis, maar het station moet toch echt de toegangspoort van Leuven worden.'

De voetgangerstunnel komt uit op het Benedenplein, het vertrekpunt richting Kessel-Lo, zeg maar. Wat maakt het ontwerp van de site volgens jou uniek?

ARNOUT VAN VAERENBERGH: Het uitgegraven Benedenplein wordt een startpunt naar Kessel-Lo voor de zwakke weggebruikers. Maar de bestaande straat, de Martelarenlaan, moet daar nog over. De brug waarover die loopt en die wij hebben ontworpen, is als een dak voor het plein.

PROOF PDF

DE BRUG *is als een dak voor het Benedenplein. De wanden van het plein en de brug lopen in elkaar over als één krommende sculptuur.*

GF

‘Focussen op grote projecten is nodig, maar men bekijkt de zaken soms te weinig vanuit het straatbeeld.’

Ze mocht dus niet zwaar of donker zijn. Het unieke aan het ontwerp is dat we de wanden van het Benedenplein en de brug als één doorlopende, krommende sculptuur hebben ontworpen. Doordat de wanden van het plein schuin naar boven lopen ontstaat er een openruimtegevoel en een licht vormenspel. Dat hadden we met een rechte of hoekige brug niet kunnen bereiken.

De werken zijn al vergevorderd. Hoe ziet het tijdsschema eruit?

VAN VAERENBERGH: De grote werken zijn nu klaar. In een tweede fase, die half 2011 van start gaat, komen er nog twee grote trappartijen naar de Martelarenlaan, en volgt de bekleding van de brug en de pleinmuren met de typische, witte, Leuvense zandsteen. De brug zal fungeren als een grote verkeersdrempel. Omdat de auto’s er zo traag zullen passeren, zou er een eenheid moeten ontstaan met de zachte weggebruikers op het Benedenplein.

Werpen de werken aan de stationsomgeving al hun vruchten af?

PIETERJAN GIJS: Wat mij betreft, heeft de site rond de stationsomgeving zichzelf nu al bewezen. Het Martelarenplein bruist als nooit tevoren. Elke maand vindt er wel een evenement plaats.

Ook de Tiensevest is heraangelegd, met het stadskantoor en grote kantoorgebouwen. Volgens de Vlaamse Bouwmeester Marcel Smets, vader van het ontwikkelingsplan van de stationsomgeving, is er te weinig rekening gehouden met de niveauverschillen in de omgeving. Hij had er liever meer en kleine gebouwen gezien die beter aansluiten bij de stad.

GIJS: Ik kan hem daarin wel volgen. Marcel Smets gebruikt voor de spoorwegen altijd de metafoor van een rivier, waarvan de twee oevers verbonden moeten zijn. Dat er aan de kant van Leuven nu een muur van kantoren staat, vloekt met het idee om de fysieke relatie tussen beide kanten van de oever te herstellen.

VAN VAERENBERGH: Aan de kant van Kessel-Lo is het ontwerp van de gebouwen zo dat je door de openingen tussen de verschillende torens kunt kijken, waardoor ▸

GF

DE KOP VAN KESSEL-LO
De brug moet Kessel-Lo opnieuw met de stad verbinden.

GF

‘Terwijl de meeste architecten geïnteresseerd zijn in gebouwen, telt voor ons ook wat er tússen die gebouwen gebeurt, in en op de straat.’

er een open visuele relatie met Leuven ontstaat. Ook vanuit het park Belle Vue kijk je recht over het spoor uit. Aan de kant van het stadscentrum is eigenlijk alleen een soort sokkel gebouwd. Vier grote blokken zijn daar op eenzelfde, opgehoogd niveau neergepoot, zonder subtiele doorzichten, zonder rekening te houden met de vraag hoe mensen de aanwezigheid van het spoor kunnen voelen.

Had er beter iets anders gestaan dan kantoorblokken?

VAN VAERENBERGH: Niet zozeer de functie van die gebouwen is het probleem, wel het gesloten ontwerp van de sokkel, zeker aan de spoorzijde. Aan de kant van Kessel-Lo komt er een Bovenplein en een Benedenplein; twee plaatsen die je toelaten ofwel onder ofwel boven de sporen te gaan. Daar is grondig nagedacht over hoe men de grens tussen beide stadsdelen kan opheffen. Aan de kant van Leuven daarentegen is de spooroever eigenlijk afgezet. Daar zit alles dicht.

GIJS: Door subtiel te spelen met verschillende hoogtes en trappen had men dat kunnen vermijden. Wat je natuurlijk niet mag vergeten, is dat de spoorwegbedding aan het station het smalst is. Ter hoogte van de kantoormuur waaieren de sporen uit en is de afstand tussen de oevers groter. Een fysieke connectie is er dus moeilijker te maken.

De stationsomgeving is maar een van de vele bouwwerven in Leuven. Hoe evalueren jullie het Leuvense stedenbouwbeleid als geheel?

VAN VAERENBERGH: Er is een enorme dynamiek. Net als Barcelona heeft Leuven kennelijk beseft dat een stad die op lange termijn wil overleven voortdurend een open bouwwerf is. Overleven kan alleen door zichzelf onophoudelijk te vernieuwen, en dat doet Leuven goed. Dat de stad alles stuurt en van nabij opvolgt, heb ik zelf ervaren bij het project aan het Benedenplein.

Hebben jullie ook kritiek?

VAN VAERENBERGH: Ja, de stadsontwikkeling lijkt zich uitsluitend af te spelen op de schaal van het grote stadsontwerp. Grote percelen, zoals aan de Vaart of aan het station, krijgen een nieuwe invulling. Of worden opgefrist, zoals de Grote Markt. Maar door te veel vanuit vogelperspectief te kijken, lijkt men kleinschalige projecten uit het oog te verliezen.

Zoals?

GIJS: In Leuven zijn bijvoorbeeld weinig kleine pleintjes waar het aangenaam vertoeven is, waar buurtbewoners kunnen basketballen, voetballen of met hun kinderen spelen.

VAN VAERENBERGH: Focussen op grote projecten is nodig, maar men bekijkt de zaken soms te weinig vanuit het straatbeeld. Vergelijk het met een interieurarchitect. Vertrekkend van de ruimte kan die subtiele ingrepen doen die op plan misschien niet lijken te werken, maar dat in de realiteit wel doen. Het basketbalpleintje aan de Hendrik Consciencestraat bijvoorbeeld wordt druk bezocht. Jongeren spelen er basket en muziek, dus het werkt, maar het is gewoon een restruimte tussen vier straten, waar de stad niet in investeert. Tussen de Sint-Maartenstraat en de Vital Decosterstraat is er dan weer een groene ruimte waar mensen gewoon voorbijwandelen. Ze ‘werkt’ niet. Dat zou ze wél doen als de stad aan kleine ruimtes de gepaste aandacht zou besteden. Door de ▸

DE SERRE
'Nevenprojecten doen we om niet uitsluitend te rekenen en te tekenen.'

JEROEN VERRECHT

buurt erbij te betrekken of een ideeënwedstrijd uit te schrijven bijvoorbeeld.

Het gaat ons niet zozeer om de moderne vraag naar meer groen en meer bankjes. Wel is het zo dat die grote projecten sommige Leuvenaars overdonderen. Het zou beter zijn als er ook op andere niveaus meer en zichtbaar gewerkt werd.

Stadsontwikkeling behelst volgens jullie nochtans meer dan alleen het heraanleggen van pleinen en gebouwen. Niet?

GIJS: Niemand kan ontkennen dat er de laatste tien à vijftien jaar veel gebeurd is in Leuven, maar het is vooral een ontwikkeling in bakstenen. Stadsontwikkeling is ook sociale en culturele ontwikkeling. Op vlak van cultuur en vooral beeldende kunst lopen we ver achter op steden als Antwerpen, Gent en Brussel. In Leuven is er wel een enorme toestroom van studenten, maar om echt nieuwe inwoners aan te trekken, zou men sterk in cultuur moeten investeren.

En nemen jullie zelf initiatief op dat vlak?

VAN VAERENBERGH: Op ons werk maken we bouwprojecten voor anderen. We leren daar enorm mee bij, maar voelen daarnaast nog de behoefte aan een eigen kritische expressie, ja.

GIJS: Als architect werk je vaak een jaar of langer aan eenzelfde project. Dat vergt enorm veel geduld. Eigenlijk heb je, op werfbezoeken na, een bureaujob. Omdat wij niet alleen willen rekenen en tekenen maar ook zelf materialen voelen, hebben we samen enkele nevenprojecten. We bouwen installaties op en af, op publieke plaatsen. Op het Ithaka kunstenfestival in Leuven hebben we bijvoorbeeld een kleine serre tentoongesteld met tl-lampen eronder.

Iets tussen kunst en architectuur?

VAN VAERENBERGH: Zo kun je het stellen. Terwijl een architect altijd op verzoek werkt, willen wij in de publieke ruimte zelf initiatieven ontwikkelen. Om te experimenteren met de beleving ervan. Zo werken we bijvoorbeeld aan een project om boven Leuven of Brussel een soort spin op te hangen. Een grote bol met kranen als poten, die elke dag verhuist van de ene wijk naar de andere. Met de stad als publiek. De bedoeling is dat mensen die spin herkennen, haar zien bewegen en zich daarover vragen stellen. Zo zou een *urban legend* moeten ontstaan. We willen niet koste wat het kost buiten de mainstream blijven, maar belanden vanzelf aan de rand van de architectuur. Niet dat we afkerig staan tegenover het ontwerpen van woningen, maar we dromen er niet echt van om ooit zelf een doorsnee architectenbureau te hebben. We willen vooral onze eigen ideeën kunnen realiseren. Sommige mensen zullen het artistieke projecten noemen, andere architectuur. Het zijn alleszins ingrepen in de openbare ruimte.

Wat willen jullie daarmee precies bereiken?

GIJS: Goede vraag. *(kijken elkaar vragend aan, stilte)* We willen kritisch zijn, en doen dat door expliciet buiten de lijnen te kleuren. Net als andere architecten willen wij het beeld dat mensen hebben van een stedelijke ruimte, positief beïnvloeden. Dat kan met een gebouw of met een plein, maar ook met een sculptuur of een installatie die ergens drie dagen staat.

VAN VAERENBERGH: Waar het voor ons om gaat, is het delen van ruimtelijke ervaringen met mensen. Op het Brusselse festival Micronomics hebben we onlangs een bewegende constructie geplaatst met twee hoogtewerkers in de straat. Een soort poort naar de stad, een figuur die interageert met haar omgeving en toevallige passanten. Terwijl de meeste architecten geïnteresseerd zijn in gebouwen, telt voor ons ook wat er tússen die gebouwen gebeurt, in en op de straat. Het karakter van een plaats wordt niet alleen door bakstenen bepaald.

Plannen jullie ook zulke initiatieven in Leuven?

GIJS: We proberen, maar we merken dat je in Brussel makkelijker mensen vindt die durven mee te stappen in een zot idee. In Leuven is dat minder vanzelfsprekend.

VAN VAERENBERGH: *(abrupt)* Maar: we werken nu aan een expositie in het kader van *De Twaalf Weken*. Dat is een project dat kunstenaars de kans geeft om tijdens een van de twaalf weken in de Sint-Michielskerk *(in de Naamsestraat, nvdr)* te exposeren. Omdat die geen koepel heeft is ons idee, geïnspireerd door Gaudi, om die onbestaande koepel te creëren in zijn spiegelbeeld, met een hangende kabelstructuur. Zodat mensen in de kerk het gevoel hebben dat ze van bovenaf op een overwelving kijken. Hoe mensen dat zullen ervaren, dat fascineert ons.

Hoe groot is de kans dat dit project er komt?

VAN VAERENBERGH: Het zou pas voor volgend jaar zijn, maar de organisator van *De Twaalf Weken* is alvast enthousiast. Nu moeten we het er nog proberen door te duwen. Ons erin vastbijten en niet loslaten, dus. Vanzelf zal het er niet komen. *(lacht)*